

Rekonstrukce státu k návrhu zákona o státním zastupitelství

Návrh zákona o státním zastupitelství z dílny Ministerstva spravedlnosti, který je zařazen na program jednání vlády dne 7. 4. 2016, zapracovává podstatné připomínky odborné veřejnosti a je také z velké části v souladu s doporučeními formulovanými platformou Rekonstrukce státu. Návrh zákona je třeba ocenit jako výrazný krok k zajištění politicky nezávislého chodu státních zastupitelství. V tomto směru zejména vítáme ustanovení, jež se týkají a) **postavení nejvyššího státního zástupce** a b) **postavení speciálního státního zastupitelství**.

Postavení nejvyššího státního zástupce

Ochrana nezávislosti nejvyššího státního zástupce je v souladu s doporučeními Rekonstrukce státu. Na rozdíl od současného stavu dle návrhu není možné Nejvyššího státního zástupce odvolat z funkce pouze rozhodnutím vlády, ale jen rozhodnutím kárného senátu. Tím je odstraněn hlavní nástroj, kterým mohla vláda vyvíjet tlak na státní zastupitelství.

Naopak kriticky hodnotíme proces jmenování nejvyššího státního zástupce, kterého jmenuje vláda na návrh ministra spravedlnosti. Rekonstrukce státu doporučuje mechanismus spolurozhodování dvou ústavních orgánů, přičemž ministra jako člena vlády nemůžeme hodnotit jako samostatný ústavní orgán. Vhodnější by bylo jmenování prezidentem na návrh vlády nebo navržení vládou a potvrzení Senátem.

Rekonstrukce státu též vítá, že nejvyšší státní zástupce nemůže být podle návrhu jmenován do této funkce na dvě po sobě jdoucí funkční období. To je v souladu s doporučeními Rekonstrukce státu.

Návrhy k úpravám:

- Při jmenování nejvyššího státního zástupce by měly spolurozhodovat dva ústavní orgány.
- Podle § 7 odst. 2 zbavuje nejvyššího státního zástupce mlčenlivosti ministr spravedlnosti. Ačkoliv taková situace zřejmě bude naprosto výjimečná, bylo by vhodnější, aby byla tato pravomoc svěřena prezidentovi jako v případě ostatních vrcholných představitelů justice (např. § 81 zákona o soudech a soudcích). Poté už nebude NSZ nijak podřízen ministrové.

Postavení speciálního státního zastupitelství

Speciální státní zastupitelství (dále jen SSZ) je v novém návrhu pojato jako malý, vysoce specializovaný a kvalifikovaný tým, který se bude zaměřovat na nejzávažnější případy.

Doporučení Rekonstrukce státu ohledně podoby SSZ byly z velké části naplněny:

- Vedoucí a členové SSZ budou jmenováni na základě výběrového řízení.
- Mandát vedoucího SSZ je časově omezen (7 let). Nevýhodou je překrytí mandátu nejvyššího státního zástupce a vedoucího SSZ. To otevírá dveře politickým spekulacím při jmenování nejvyššího státního zástupce. V rozporu s doporučeními Rekonstrukce státu je pak možnost opakování mandátu pro vedoucího tohoto speciálního útvaru. Podle našeho názoru není vhodné, aby jeden člověk řídil SSZ 14 a více let.
- Úřad je podřízen pouze Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Doporučení Rekonstrukce státu byly postaveny na tezi, že by SSZ bylo podřízeno nejvyššímu státnímu zástupci osobně. I navržený systém je však podle našeho názoru funkční a poskytuje záruky nezávislosti SSZ.

Návrhy k úpravě:

- Vedoucí SSZ by neměl mít možnost zastávat funkci dvě období po sobě.
- Zákon by mohl obsahovat také dodatečné prvky ochrany proti odvolání a přeložení členů SSZ.

Další připomínky

Další naše připomínky jsou spíše technického a formálního charakteru:

- § 10 odst. 6 určuje příslušnost státního zastupitelství podle příslušnosti soudu, u kterého je činné. Vrchní soudy však již nebudou mít “své” státní zastupitelství. Ačkoliv prvostupňová příslušnost vrchních soudů je výjimečná, není vyloučena v některých zvláštních typech řízení.
- § 27 odst. 4 neřeší, kdo bude rozhodovat o odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí nejvyššího státního zástupce (i když to bude naprosto výjimečná situace, nelze ji např. v procesních záležitostech vyloučit). V zákoně by mělo být výslovně, že odvolání není přípustné.
- Přestože obecně souhlasíme s posílením nejvyššího státního zástupce, § 27 odst. 3 mu dává možná až příliš velkou moc odebírat a přikazovat věci (a to i pro SSZ). Ačkoliv tato pravomoc je nezbytná, dáváme na zvážení, zda by neměly být zajištěny pojistky.
- Podle § 27 odst. 5 se ustanovení o podjatosti na nejvyššího státního zástupce nepoužijí. To odpovídá ustanovení o podjatosti ve správním řádu (ministři rozhodují, i když jsou podjatí), je to však řešení problematické, protože postavení NSZ je jiné než u “běžných” správních orgánů. Lze tedy zvažovat řešení např. v tom, že by nejvyšší státní zástupce mohl (být třeba na základě vlastního sebeomezení) předat věc, ve které je podjatý, svému náměstkovi.
- Nedostatkem přechodu na nový systém je § 97, kdy dojde k výměně všech krajských státních zástupců současně. Vzhledem k velmi silnému postavení KSZ není vhodné, aby všechny jmenoval jeden ministr.

Za pracovní skupinu Rekonstrukce státu k zákonu o státním zastupitelství zpracovali Mgr. Aleš Ziegler, Mgr. Martin Archalous a Mgr. Lukáš Kraus dne 5. 4. 2016.